

AKRAN ZORBALIĞI

Toplumsal uyum sürecinin başladığı ilk dönemlerde kişi, kim olduğunu, neye değer vereceğini, kime inanması gerektiğini sorgulamaya başlamakta ve grup içerisinde faaliyetler düzenlemektedir. Bu dönemlerde bireyin kişilik gelişimini ve akademik başarısını olumsuz yönde etkileyen sorunlardan birisi de **“akran zorbalığıdır”**. Akran zorbalığı, birçok kişinin yaygın olarak yaşadığı birbirini tanıyan iki kişi arasında incitmekten öte, sürekli olarak meydana gelen bir olumsuzluk olarak değerlendirilmektedir. Saldırganlık davranışının özel bir boyutu olan zorbalık kavramı için;

1. Zarar verici veya rahatsız edici eğilimde olması
2. Süreklilik göstermesi
3. Daha güçlü olanın saldırdığı, zayıf olan ile aralarında güç dengesizliğinin olması bağlamında değerlendirilmektedir.

Zorbalık daha güçlü kişi ya da kişiler tarafından daha zayıf olan kişi/kişilere uygulanan, tekrar eden psikolojik ya da fiziksel eziyet şeklinde tanımlanırken, zorba ise elde bulundurduğu güç ile diğer insanlara baskı uygulayan kimse olarak ifade edilmektedir. Bu sebeple zorbalık, bir bireyin diğer birey üzerinde baskı kurması ve yaşamını olumsuz etkilemesidir.

Akran zorbalığı ise bir ya da daha fazla akranın başka bir akrana baskı uygulayarak zarar vermek amacıyla bilinçli/kasıtlı bir biçimde olumsuz eylemde bulunmasıdır.

Bu açıdan söz konusu olumsuz fiil;

- Sözlü,
- Fiziksel,
- Duygusal,
- Siber biçimlerde ortaya çıkabilmektedir.

Diğer bir ifade ile Akran zorbalığı bir çocuğun veya bir grup çocuğun başka bir çocuğu fiziksel, sözel, sosyal ve siber olmak üzere olumsuz davranışlarda bulunması olup; günümüzde hem ülkemizde hem de dünyada oldukça yaygın olan ve hızla artmakta olan bir zorbalık/şiddet türüdür. Akranlararası **fiziksel zorbalık**, bir çocuğun veya bir grup çocuğun başka bir çocuğa,

- ✓ Omuz, dirsek, kafa atma,
- ✓ Başını sıraya veya duvara vurma,
- ✓ Tekme veya çelme atma,
- ✓ Kesici aletler ile saldırma veya korkutma olarak yapılmaktadır.

Akranlararası sözel zorbalık, bir çocuğun veya bir grup çocuğun başka bir çocuğa,

- ✓ Bedensel özellikleri veya dış görünüşüyle alay etme,
- ✓ Konuşma tarzı veya aksanı ile dalga geçme,

- ✓ Lakaplar takarak çocuğu küçük düşürme,
- ✓ Küfür etme,
- ✓ Sözel olarak tehdit etme olarak yapılmaktadır.

Akranlararası *sosyal zorbalık*, bir çocuğun veya bir grup çocuğun başka bir çocuğa,

- ✓ Oyun oynamaya ve etkinliklere dâhil etmeme,
- ✓ Dışlayarak yalnız bırakma,
- ✓ Diğer öğrencilerle arasını bozacak kışkırtıcı davranışlarda bulunma,
- ✓ İftira atma,
- ✓ Görmezden gelerek varlığını yok sayma,
- ✓ Dedikodu yapma, şeklinde yapılmaktadır.

Akranlararası *siber zorbalık*, bir çocuğun veya bir grup çocuğun başka bir çocuğa,

- ✓ Utandırıcı ve tehdit içerikli mesajlar atma,
- ✓ O çocuğun kişisel bilgilerini kullanarak sahte sosyal medya hesapları açma ve o kişi gibi davranarak ona olumsuz sonuçlar oluşturacak şekilde o hesabı kullanmak,
- ✓ Kişisel alanını ihlal edecek şekilde sosyal medya hesaplarından o kişinin sırlarını paylaşma veya dalga geçme, şeklinde yapılmaktadır.

AKRAN ZORBALIĞININ ORTAYA ÇIKMASINA ETKİ EDEN UNSURLAR

- Akademik Unsurlar
- Sosyal Unsurlar
 - a. Dışlama
 - b. Çok az arkadaşına sahip olma (Hiç arkadaşına sahip olmama)
- Ailesel Unsurlar

ZORBALIĞA UĞRAYAN ÖĞRENCİLERİN DURUMU PAYLAŞTIKLARI

KİŞİLER

- ✓ Arkadaşları
- ✓ Sınıf/rehber öğretmeni
- ✓ Anne/Baba
- ✓ Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman
- ✓ Başka bir öğretmen
- ✓ Müdür ya da müdür yardımcıları
- ✓ Erkek ya da kız kardeşi

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE AKRAN ZORBALIĞI ORANLARI

UNICEF'in elindeki en son verilere göre,

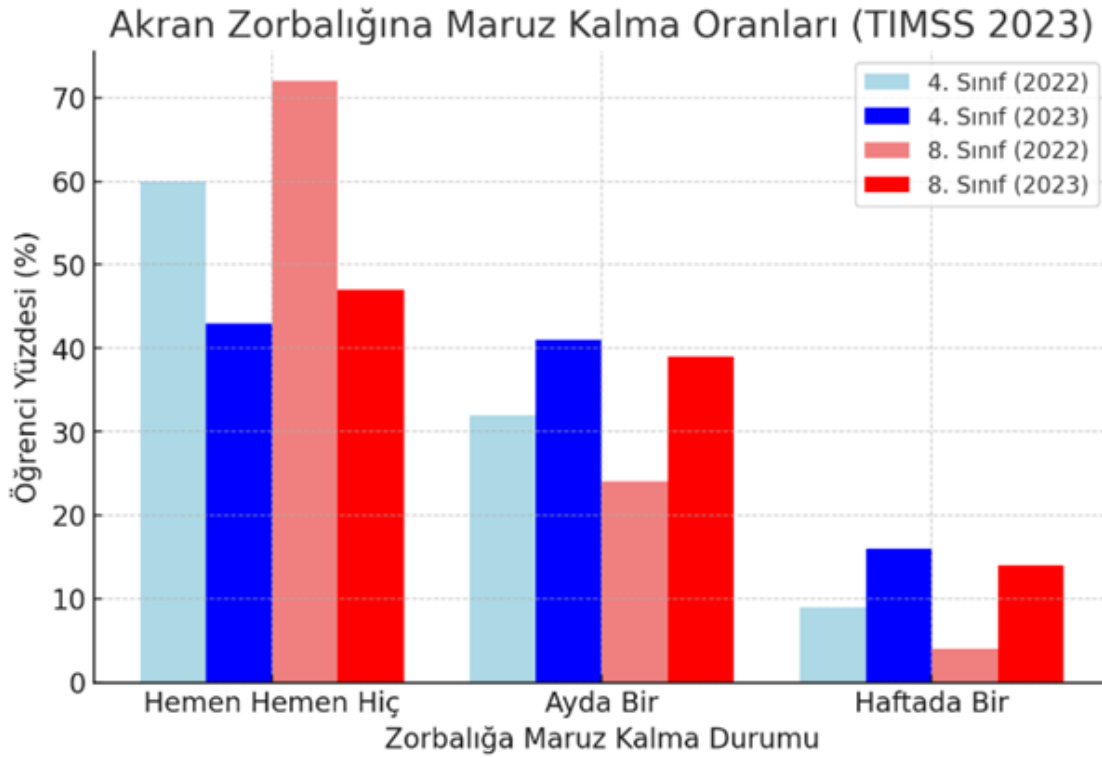
- ✓ Dünyada, 13-15 yaş grubundan her 3 öğrenci başına 1'den biraz fazlası zorbalıkla karşılaşmakta ve aynı oranda öğrenci de fiziksel kavgaya karışmaktadır.
- ✓ Sanayileşmiş 39 ülkede her 10 öğrenciden 3'ü akranlarına zorbalık uyguladığını kabul etmektedir. Okul çağındaki yaklaşık 720 milyon çocuk, okullarda fiziksel cezanın tümüyle yasaklanmamış olduğu ülkelerde yaşamaktadır.
- ✓ Kız ve erkek çocukların zorbalıkla karşılaşma riskleri aynı olmakla birlikte kızların psikolojik zorbalığa, erkeklerin ise fiziksel şiddet ve tehdide maruz kalma olasılıkları daha yüksektir.
- ✓ Rapor, okullara getirilen bıçak ve ateşli silahlar gibi aletlerin can almaya devam ettiğini göstermektedir.
- ✓ Giderek dijitalleşen bir dünyada zorbalar bir tuşa basarak şiddet içeren, yaralayıcı ve bozucu içerik taşıyan materyalleri yayabilmektedir.
- ✓ Dünya genelinde 13-15 yaşlarındaki öğrencilerin yarısına tekabül eden 150 milyon gencin, yaşlıları tarafından zorbalığa uğradığının belirtildiği raporda, aynı yaş aralığındaki öğrencilerden üçte birinden fazlasının okullarda dayak veya aşağılayıcı cezalar gibi zorbalıklara maruz kaldığına dikkat çekmektedir.

Türkiye'deki duruma bakıldığında ise TÜİK'in 2022 yılında yapmış olduğu **Türkiye Çocuk Araştırmasına göre;**

- ✓ Diğer çocuklar tarafından zorbalığa uğrayan 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı **%13,8** olarak tespit edilmiştir.
- ✓ Anneleri/temel bakım verenleri tarafından ayda en az birkaç kez diğer çocuklar tarafından zorbalığa maruz kaldığı belirtilen 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı **%13,8** olmuştur.
- ✓ Anneleri/temel bakım verenleri tarafından ayda en az birkaç kez diğer çocuklar tarafından bazı şeylerin kasıtlı olarak dışında bırakıldığı belirtilen 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı **%7,2** iken, ayda en az birkaç kez diğer çocuklar tarafından alay edildiği belirtilen aynı yaş grubundaki çocukların oranı **%7,7** olmuştur.
- ✓ Ayda en az birkaç kez diğer çocuklar tarafından hakkında kötü söylentilerin yayılmasına maruz kaldığı belirtilen 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı **%4,8** iken ayda en az birkaç kez diğer çocuklar tarafından vurulmaya veya itilmeye maruz kaldığı belirtilen aynı yaş grubundaki çocukların oranı **%4,4** olmuştur.
- ✓ Ayda en az birkaç kez diğer çocuklar tarafından eşyalarının alındığı veya eşyalarına zarar verildiği belirtilen 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı **%3,4** iken ayda en az birkaç kez

diğer çocuklar tarafından tehdit edildiği belirtilen aynı yaş grubundaki çocukların oranı %2,1 olmuştur.

Zorbalık türlerine göre diğer çocuklar tarafından zorbalığa uğrayan 6-17 yaş grubundaki çocukların oranı, 2022 (TUİK)

İşlevsel zorluğu olan çocukların diğer çocuklar tarafından daha fazla zorbalığa uğradığı görülmektedir. İşlevsel zorluğu olan çocuklarda zorbalığa uğrama oranı %27,2 iken işlevsel zorluğu olmayan çocuklarda bu oran %11,6'dır.

Yapılan çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlara göre;

Akranlararası şiddette;

- ✓ Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip çocuklar,
 - ✓ Ayrılmış anne-babaların çocukları,
 - ✓ Geleneksel aile içerisinde büyümek
 - ✓ Annenin eğitim yetersizliği saldırgan çocuk olma riskini yükseltmektedir.
- Bu çalışmada yer alan katılımcıların %34,9'u 6. sınıfta, %37,6'sı 13 yaşında, %52,2'si zayıf ve %57,5'i yüksek sosyo-ekonomik statüye sahiptir.
 - Öğrencilerin yaklaşık %92'si ebeveynleri ile birlikte yaşıyor, %87,3'ü okulu seviyor ve %96,2'si sebepsiz yere devamsızlık yapmıyor.
 - Katılımcılar arasında %12'si zorbalık davranışı gösteren kişiler ve %15,9'u zorbalığa (kurban) maruz kalanlar bulunmaktadır.
 - Zorbalık yaşadıklarında öğrencilerin %23,1'i sakin kalarak zorbalıklarını görmezden gelirken, %16,9'u zorbayı uyarmakta, %16,8'i olayı okul yönetimi ve öğretmenlerine bildirirken, %12,1'i aynı şekilde yanıt vermektedir.

Akranlar arası şiddette çocukların üstlendiği rolleri anlamak için gerçekleştirilen araştırmada Ankara'daki 11 farklı okuldan 774 öğrenci seçilmiştir.

Sosyal statü akranlar arasındaki şiddet için bir sebep olduğunu gösteren literatürler belirtilerek değişken olarak araştırmaya,

- ✓ Popüler,
- ✓ Reddedilmiş,
- ✓ İhmal edilmiş,
- ✓ Tartışmalı olmak üzere belli kategoriler katılmıştır.

Bu çalışmada alınan sonuçlar sosyal olarak reddedilmiş ve ihmal edilmiş çocukların arkadaşlarına zor kullandıkları tespit edilmiştir.

- ✓ Akranlar arası şiddette saldırgan çocuk,
- ✓ Aile içi şiddetin gözlemlendiği ailelerden gelmektedir
- ✓ İleriki yaşantısında suça yönelimi vardır,
- ✓ Sosyal becerileri yetersizdir,
- ✓ Empati kuramazlar.

Empati beceri düzeyi yüksek olan çocukların,

Küçük yaşlardan itibaren paylaşma,

- ✓ Yardımlaşma,
- ✓ İş birliği,

- ✓ Fedakârlık gibi prososyal davranışlara sahip olma,
- ✓ Duygusal tepkilerini düzenleme,
- ✓ Özdenetim kazanma gibi kişisel özellikleri daha yüksektir.

Akran zorbalığı yapan çocuklar ise,

- ✓ Saygısız,
- ✓ Saldırgan,
- ✓ Yıkıcı
- ✓ Otokontrolleri zayıf
- ✓ Kurbanlarına karşı empati beceri düzeylerinin oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Türkiye’de İlköğretim 6,7 ve 8. Sınıf öğrencileri ile yapılan araştırma sonucunda, saldırgan çocukların,

- ✓ Duygusal ve davranışsal sorunlarının olduğu sonucuna varılmıştır.

Akranlar arası şiddette saldırgan olan çocukların,

- ✓ Problemlerli davranışlara sahip,
- ✓ Okulu sevmeyen,
- ✓ Hiperaktif
- ✓ Dikkat eksikliği olan çocuklar olduğu tespit edilmiştir.

Saldırgan çocuğun şiddeti, bir araç olarak kullandığı tespit edilmiştir. Özellikle sağlıklı aile ortamında büyüyen ve duygusal destek yoksunu olan çocukların akranlar arası şiddette saldırgan olma risklerini artırdığı görülmektedir.

ELAZIĞ ÖZELİNDE YAPILAN ÇALIŞMALARDA AKRAN ZORBALIĞI

Bu anlamda Elâzığ’da yapılan araştırmalarda;

1. Siber Zorbalık

- ✓ Fotoğraf ya da video kaydının cep telefonuyla izinsiz alınmasında öğrencilerin % 13’ünün mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Facebook gibi sosyal medya araçlarından hakaret edilmesi öğrencilerin % 11’i olduğu görülmektedir.
- ✓ Sosyal medyada resimlerine montaj yapılması öğrencilerin % 8’inin mağdur olduğu görülmektedir.
- ✓ Sosyal medyada bir çocuğun adına sahte hesap açılması öğrencilerin % 10’unun mağdur olduğu görülmektedir.
- ✓ İnternette hakkında olumsuz söylentiler çıkarılması öğrencilerin % 16’sının mağdur olduğu görülmektedir.

- ✓ İnternet ya da cep telefonu üzerinden tehdit edilmesi öğrencilerin % 10'unun mağdur olduğunu göstermektedir.

2. Zorbalık

- ✓ Okulda, bir öğrencinin diğer çocuklar tarafından oyuna alınmaması öğrencilerin % 19'unun mağduriyet yaşadığını göstermektedir.
- ✓ Okulda diğer çocukların başka bir çocuk hakkında dedikodu yapması öğrencilerin % 32'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okuldaki diğer çocukların bir çocuk hakkında aslı olmayan hikâyeler uydurması öğrencilerin % 21'inin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okuldaki diğer çocukların bir çocuğa kötü isimler takması öğrencilerin %26'sının mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okuldaki diğer çocukların bir çocuğu tehdit etmesi öğrencilerin % 20'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okuldaki diğer çocukların bir çocuğa küfür etmesi öğrencilerin % 36'sının mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okuldaki diğer çocukların bir çocuğun eşyalarını kırıp parçalaması öğrencilerin % 17'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okulda bir çocuğun itilip/çekiştirilmesi öğrencilerin % 18'inin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Servise binerken arkadaşları/akranları tarafından bir çocuğun sırasının alınması öğrencilerin % 12'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okul çevresinde bir çocuğun tehdit edilmesi öğrencilerin % 16'sının mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okul çevresinde bir çocuğa küfür edilmesi öğrencilerin % 32'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okul çevresinde bir çocuğa hakaret edilmesi öğrencilerin % 23'ünün mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okul çevresinde bir çocuğun itilip çekiştirilmesi öğrencilerin % 22'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.

3. *Şiddet*

- ✓ Okulda arkadaşlarının/akranlarının bir çocuğu dövmesi öğrencilerin % 12'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.
- ✓ Okul çevresinde bir çocuğun dövülmesi öğrencilerin % 20'sinin mağdur olduğunu göstermektedir.

AKRAN ZORBALIĞINA KARŞI KURUMLARIN ETKİLERİ VE GÖREVLERİ

Akran zorbalığını önlemek ve mücadele etmek için birçok kurumun iş birliği yapması gerekmektedir. Kurumlar ve başlıca görevleri,

1. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

- ✓ Okullarda akran zorbalığını önleyici politikalar geliştirmeli
- ✓ Öğretmen, öğrenci ve velilere yönelik eğitim programları düzenlemeli
- ✓ Okullardaki rehberlik hizmetlerini güçlendirmelidir

2. Okul Yönetimleri ve Rehberlik Servisleri

- ✓ Zorbalık vakalarını tespit edip müdahale etmeli ve gerekli önlemleri almalı
- ✓ Öğrencilere psikososyal destek sağlamalı
- ✓ Okul içinde güvenli bir ortam oluşturmak için denetimler sıklaştırılmalı

3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

- ✓ Ailelere yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları yapmalı
- ✓ Şiddet mağduru çocuklara psikososyal destek sağlamalı
- ✓ Risk altındaki çocukları belirleyip koruma mekanizmalarını devreye sokmalıdır.

4. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı

- ✓ Okul çevresinde güvenliği sağlamalı
- ✓ Dijital zorbalık ve siber suçlarla mücadele etmeli
- ✓ Zorbalığa uğrayan veya zorbalık yapan öğrenciler için bilinçlendirme çalışmaları yürütmelidir.

5. Sağlık Bakanlığı ve Psikolojik Danışmanlık Merkezleri

- ✓ Zorbalığa maruz kalan öğrenciler için psikolojik destek sağlamalı
- ✓ Zorbalık yapan çocukların psikolojik durumlarını değerlendirmeli ve gerekli müdahaleleri yapmalı
- ✓ Okullarda psikososyal destek programları yürütmelidir

6. Üniversiteler ve Akademik Kurumlar

- ✓ Akran zorbalığı ile ilgili bilimsel araştırmalar yapmalı ve öneriler sunmalı
- ✓ Öğretmen ve okul yöneticileri için bilinçlendirme programları düzenlemeli
- ✓ Akran zorbalığını önleme ve müdahale stratejileri geliştirmelidir.

7. Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar)

- ✓ Çocuk hakları ve şiddetle mücadele konusunda farkındalık oluşturacak programlar düzenlemeli
- ✓ Okullarda ve toplumda akran zorbalığına karşı kampanyalar düzenlemeli
- ✓ Mağdur çocuklara hukuki ve psikolojik destek sağlamalıdır.

8. Medya Kuruluşları

- ✓ Yayınlarında akran zorbalığı ile ilgili bilinçlendirme kampanyalarına yer vermeli
- ✓ Topluma olumlu rol modeller sunarak şiddetin normalleşmesini önlemeli
- ✓ Sosyal medya platformlarında dijital zorbalıkla ilgili içerikler üretmelidir

Bu kurumlar arasında etkili bir iş birliği sağlanarak, akran zorbalığı önlenmeli ve mağdur öğrenciler korunmalıdır.

AKRAN ZORBALIĞINA KARŞI ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

Akran zorbalığı, özellikle çocuklar ve gençler arasında yaygın görülen bir sorundur. Fiziksel, sözlü, duygusal ve siber zorbalık şeklinde ortaya çıkabilen bu şiddet türü, bireylerin psikolojik ve akademik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, akran zorbalığı ile ilgili mücadelede alınması gereken önlemler,

1. Eğitim ve Farkındalık Çalışmaları

- ✓ Hem okullarda hem de toplumda şiddetin etkileri ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- ✓ Öğrencilere empati, saygı ve hoşgörü gibi değerler kazandırılmalıdır.
- ✓ Öğretmenler ve veliler, akran zorbalığını fark edebilecek şekilde eğitilmelidir.

2. Okul Politikalarının Güçlendirilmesi

- ✓ Okullarda zorbalıkla ilgili net kurallar ve yaptırımlar belirlenerek uygulanmalıdır.
- ✓ Şiddete maruz kalan öğrenciler için güvenli alanlar oluşturulmalıdır.
- ✓ Okul yönetimi, öğretmenler ve rehberlik servisleri arasında iş birliği sağlanmalıdır.

3. Ailelerin Rolü

- ✓ Aileler, çocuklarının duygusal durumunu yakından takip etmelidir.
- ✓ Ebeveynler, çocukları ile açık iletişim kurmalı ve onlara destek olmalıdır.
- ✓ Çocuklarına şiddet içermeyen problem çözme yöntemleri öğretmelidir.

4. Psikolojik Destek ve Danışmanlık Hizmetleri

- ✓ Zorbaliğa uğrayan veya zorba olan öğrencilere psikolojik destek sağlanmalıdır.
- ✓ Okullarda rehberlik servisleri daha aktif hale getirilerek öğrencilere destek sunulmalıdır.
- ✓ Grup terapileri ve bireysel danışmanlık hizmetleri teşvik edilmelidir.

5. Siber Zorbalıkla M¼cadele

- ✓ Çocuklar ve gençler, internet kullanımında bilinçlendirilmeli ve güvenli internet kullanımını konusunda gerekli eğitimler verilmelidir.
- ✓ Sosyal medya platformlarında maruz kalınan zorbalık durumlarında neler yapılması gerektiği anlatılmalıdır.
- ✓ Okullarda ve aile içinde dijital okuryazarlık eğitimleri düzenlenmelidir.

6. Toplumsal Desteğin Artırılması

- ✓ Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, akran zorbalığına karşı mücadele edecek etkili projeler geliştirmelidir.
- ✓ Şiddet mağdurlarının korunması ve desteklenmesi için sosyal hizmetler güçlendirilmelidir.
- ✓ Medya aracılığıyla şiddetin olumsuz etkileri hakkındaki farkındalık artırılmalıdır.

7. Pozitif Davranışların Teşvik Edilmesi

- ✓ Öğrenciler arasında dayanışma ve iş birliği teşvik edilmelidir.
- ✓ Olumlu sosyal davranışları ödüllendiren sistemler uygulanmalıdır.

8. Şiddeti Önlemeye Yönelik Sosyal ve Sportif Etkinlikler:

- ✓ Öğrencilerin stres ve öfke yönetimi becerilerini geliştirebileceği spor, sanat ve sosyal faaliyetler teşvik edilmelidir.
- ✓ Gruplar arası kaynaşmayı artıracak etkinlikler düzenlenmelidir.

Sonuç olarak; akran zorbalığı ile mücadele etmek, yalnızca bireylerin değil, toplumun her kesiminin sorumluluğudur. Eğitim, bilinçlendirme ve destek mekanizmalarının güçlendirilmesiyle sağlıklı ve güvenli bir okul ve sosyal çevre oluşturularak geleceğimizin teminatı olan çocuklarımız koruma altına alınmalıdır.